FORMATION OF LINGUISTIC AND CULTURAL COMPETENCE AS A MEANS OF REMOVING BARRIERS TO EFFECTIVE COMMUNICATION.

The article covers the role of language centres in overcoming barriers to effective communication through the formation of linguistic and cultural competence of students.

Key words: language centres, communication barriers, linguistic and cultural competence, cross-cultural communication.

УДК 811.161.2'373.43

Яна ЛЕЩИШИНА

МОВНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ІННОВАЦІЯ» (НА МАТЕРІАЛІ ВИДАНЬ ГАЗЕТИ «ДЕНЬ» «ЕКСТРАКТ 150» ТА «ЕКСТРАКТ +200»)

У статті на основі системного аналізу інноваційних процесів мови видань газети «День» «Екстракт 150» та «Екстракт +200» сформовано загальну концепцію поняття інновації. Досліджено, якими лексичними засобами окреслюється інновація в публіцистиці, що розмежовано у полі утворених, утворювальних та близьких критерій.

Ключові слова: концепт, інновація, мовна культура, інтелектуалізація.

Початок XXI століття репрезентує все більшу увагу лінгвістів до проблем тісного зв'язку мови, свідомості та культури. Дослідженням цих аспектів займається когнітивна лінгвістика, базовим терміном якої виступає концепт, «упорядкованість та ієрархізованість якого утворює концептуальну систему» [3, 58].

Вивчення процесів концептуалізації світу в сучасній лінгвістиці є одним з перспективних напрямків нової парадигми теорії мови.

Мета статті: на основі системного аналізу інноваційних процесів мови видань газети «День» «Екстракт 150» та «Екстракт +200» сформувати загальну концепцію поняття ІННОВАЦІЯ в публіцистиці.

Концепт є явищем синкретичним. Як зазначає В. В. Колесов, «концептом називають зазвичай поняття, і зовнішньо це правильно, оскільки латинське слово conceptus і означає «поняття». Але в тій же латинській мові є слово conceptum, яке значить «зерно» - зародок першообразу, першосмисл, те, що в наслідку здатне прорости і словом, і ділом» [3, 24]. Вчений також зазначає, що європейська культура накопичила чималу кількість синонімів терміну концепт, та жоден з них, як і належить синоніму, за об'ємом поняття не співпадає зі всіма іншими [там же].

Активно термін концепт почав функціонувати у лінгвокогнітології у 90-х р. XX ст. На сучасному етапі йому присвячені праці багатьох науковців, які визначать його як: «загальний ментальний зміст.., те, що називають також смислом...» (Кузнецов В. Г.) [6, 21]; «оперативну змістову одиницю пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку (lingua mentalis), усієї картини світу, відображеної у людській психіці» (Кубрякова О. С.) [5, 83]; «... згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить до її ментального світу» (Селіванова О. О.) [12, 40]; «багатовимірне ментальне утворення, у структурі якого виділяють окрім поняттєвої сторони, соціо-психо-культурну частину, асоціації, емоції, оцінки, національні образи і конотації, властиві певній культурі» (Маслова В. А.) [8, 36]; «найбільша оперативна одиниця ментального рівня, яку на вербальному рівні може позначати слово, словосполучення чи фразеологізм, речення, текст» (Левченко О. П.) [7, 23]; «фрагмент знання, досвід особистості, що включає як мовну, так і позамовну інформацію; констант духовності, що фіксує основні ознаки етносу як культурної спільноти» (Селіванова О. О.) [12, 410] та ін. Узагальнивши різні підходи до визначення концепту, вважаємо, що він виникає на основі відносно усталених уявлень, сформованих у певній культурі, відповідних ціннісних орієнтирів і соціально-історичного досвіду носіїв культури.

Визначальну роль в процесах вербальної інтеграції відводимо концепту ІННОВАЦІЯ, адже саме інноваційні процеси є основним джерелом приховування внутрішніх смислів, які виникають у мові соціуму і потребують певного узгодження. Концепт ІННОВАЦІЯ у лінгвістиці – система, яка включає в себе усе нове, що входить у мову, «відштовхуючись» від усталених уявлень та досвіду людини

чи соціуму, проходячи крізь інтелектуальну, креативну «призму» менталітету з загальною побудовою мовної картини цього імені.

Концепти існують тільки тоді, коли концептуалізована сфера осмислена у мовній свідомості й отримує вербальне позначення [4, 27]. За О. Селівановою, до ознак концепту належать цілісність і нежорстка структурованість [12, 418], тому вважаємо за можливе створити таку модель концепту ІННОВАЦІЯ, яка відображатиме здатність концепту до зміни, руху (див. рис. 1).

Концепт представляємо у вигляді ядра (найближче значення) та його периферії (віддалене значення). У зв'язку з положення Потебні про відмінність у розумінні однієї й тієї ж словесно вираженої думки у мовця й слухача, вчений виділяє два «змісти» в слові: 1) народне, або найближче (етимологічне) значення, яке відображає одну, головну ознаку, завдяки якій слово і, є засобом спілкування й взаєморозуміння, і 2) особисте, або дальше суб'єктивне значення, яке відображає множину ознак, різних за якістю і кількістю і пов'язане з особистим досягненням думки мовця [10, 10].

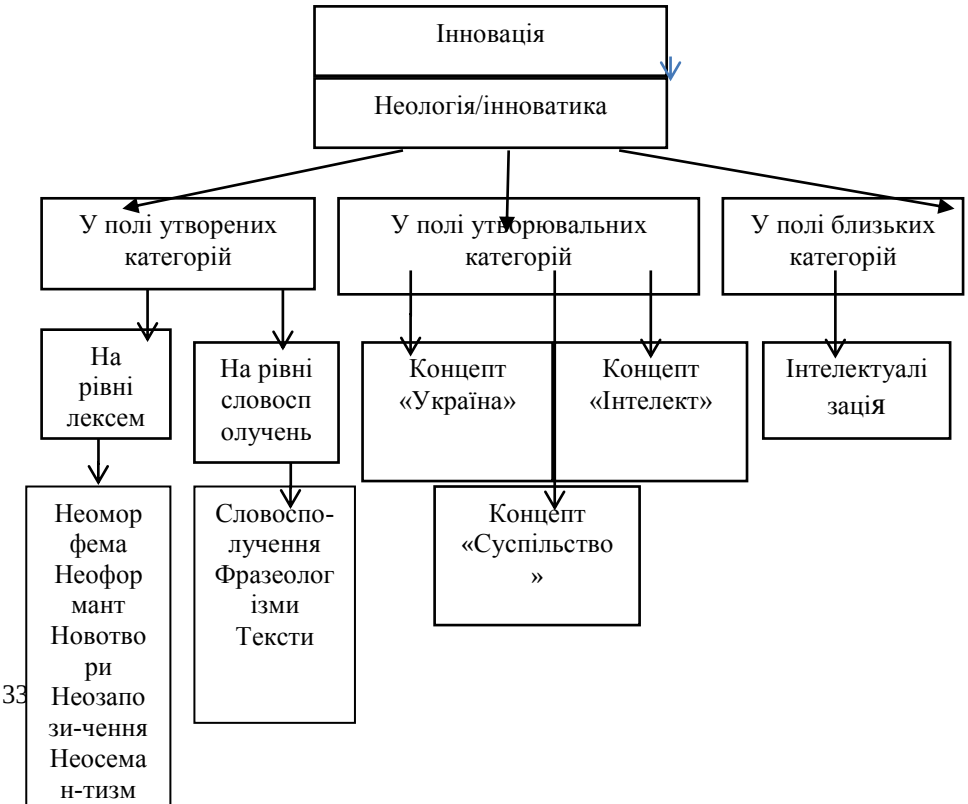

Рис.1. Схематичне зображення концепту «інновація»

Теорія О. Потебні, яка полягає в тому, що найближче, або формальне значення слова, робить можливим те, що мовець і слухач перебувають у стані взаєморозуміння. Спільне між мовцем і слухачем погоджується їх приналежністю до одного народу. Іншими словами: найближче значення слова є народним, а найдальше − у кожного інше за якістю та кількістю елементів, – особисте. Із особистого розуміння виникає вища об'єктивність думки, наукова, але лише через народне розуміння, тобто мову й засоби, утворення яких обумовлено існуванням самої мови [9, 124]. Таким чином, зіставлення будови концепту ІННОВАЦІЯ з теорією О. Потебні про «найближче» та «найдальше» значення слова дає змогу подати ядро інновація-неологія-інноватика як змістовий мінімум, зафіксований у вигляді дефініції.

Ядро розглядаємо як понятійну основу, представлену поняттєвим компонентом у конструкції концепту, що зберігає найсуттєвішу інформацію про інновацію, «відбиває денотативну співвіднесеність із концептуальним референтом – мінімальною самодостатньою ділянкою ментального простору» [11, 57].

Оскільки нове у мові твориться і творить, виникають різноманітні інновації, які виступають не тільки як об'єкт, а й як суб'єкт – творці нових концептів. Тому, периферію концепту інновація продукуємо в полі утворених, полі утворювальних значень та в координатному полі близьких значень.

Утворені категорії концепту ІННОВАЦІЯ – це ті категорії, які складають поняття інновації на лексичному рівні та рівні словосполучень, кожен з яких вміщує такі елементи:

- **На рівні лексем:**
  - неоморфема - компонент слова виділений зі складу неолексем, найчастіше нових запозичень, із подільною основою: ***євро-*** *(європідручник (1, III, с. 989),* ***гіпер-*** *(гіперінформація (2, I, с. 268),* ***псевдо-*** *(псевдоінвестиції (2, I, с. 76),* ***анти-*** *(антимериканізм (2, II, с. 263),* ***фольк-*** *(фольк-*

хісторі (2, ІІ, с. 35), ***контр-*** *(контрреформація (1, IV, 499)*, ***-фобія*** *(галичофобія (2, І, 753)* та ін.;

- неоформанти – складники структури новотвору, похідного слова не лише з подільною основою, а й з формальною та семантичною мотивацією: ***само-*** *(самовитіснення (2, І, с. 270)*, *самоперетворення (2, І, с. 109)*, ***-ість*** *(софійність (1, IV, с. 454), вітальність (1, IV, с. 368)* та ін.;
- новотвори – нові похідні слова створені в системі української мови за власними словотворчими зразками *прямостояння (1, ІІІ, с. 380), коренізація (2, ІІІ, с. 896)*, *старшебратство (1, ІІІ, 78), світопояснення (2, І, 3), рукомеслує (1, ІІІ, 768)* та ін.;
- неозапозичення – нові запозичення (*белісімо (2, І, с. 316), рісорджіменто (2, ІІ, с. 69), бакбебібум (1, IV, с. 235), піпл (1, ІІІ, 125), футуробілія (1, ІІ, 58), істеблішмент (2, І, 237)* та ін.;
- неосемантизм – нові значення слів, нові слова-значення, за відомою класифікацією неологізмів Н. З. Котелової *викорчовує культуру місцеву (2, І, с. 227), «біографія» складної доби (1, IV, с. 69), прагнення «засвітити свою особу (2, ІІ, 89), на нашій дослідній ділянці ми посіяли ідею Літньої школи журналістики «Дня» (2, І, 7)* та ін.

- **На рівні словосполучень:**

Лексичні словосполучення:

- метонімія *рух «сибірських областників» (1, ІІІ, с. 506), голова української ряби, перепрошую за натуралізм, вже давно згнила (1, IV, с. 67), Київ хоче нових гарантій безпеки (2, І, 35) та ін.;*
- антитеза *можливість відчувати себе людьми, а не убогими гвинтиками «машини» (1, IV, 588), застарівала перетворюючись із шедевра на творчого мерця (1, ІІІ, 522) та ін.;*

- перифраз *символ сподівань (про Ліну Костенко) (1, IV, 84), громоподібні речі (негаразди) (1, IV, 118), «герой двох контингентів (про Тадеуша Костюшка), наш ім'ярек (про міністра) (2, I, 67) та ін.;*
- Фразеологічні словосполучення ***вкусити у серце*** *(1, IV, 426),* ***досягнути*** *свого* ***духовного космосу*** *(1, IV, 397), безцеремонне залітання тобі* ***з чобітьми в душу*** *(1, III, 1014), політбюро* ***тягне гуму*** *(1, IV, 2),* ***камінь у руках ближнього*** *(2, I, 721) та ін.*

Інноваційні процеси в **полі утворювальних значень** (дії, створювані суб'єктом), це концепти культури, які створилися інноваційними процесами мови:

- «Україна»: *антиукраїнська вакханалія (2, I, 169), українська державність (2, I, 5), українські сенси (1, IV, 56)та ін.;*
- *«Інтелект»: імпорт інтелекту (2, I, 478), інтелектуальні вершки (1, IV, 5), інтелектуальна технологічна революція (2, I, 35) та ін.;*
- «Суспільство»: *стратегічна сліпота держави (2, II, 263), державницька матриця (1, III, 3), націотворча програма (2, I, 763), плоди національного розуму (2, I, 223), запити мас (1, IV, 131) та ін.*

В **координатному полі близьких значень** найбільш виразним та близьким до «інновації» є процес «інтелектуалізації» мови - насичення інтелектуалізмом, виражальними можливостями української літературної мови, що здійснюється способами:

- широким уживанням абстрактної лексики (назв абстрактних дій процесів, якостей, відношень) *тяжка потреба делоботомізації пострадянського суспільства (2, I, 238), шляхом уніформізації (2, I, 224), проституювання християнства (1, IV, 120), за маніфестувавши літературну майстерність (2, I, 624), анекдотизування й глузування (1, III, 479), станів*

словакізоване містечко (1, IV, 690), метрополітарне місто (1, IV, 606) та ін.;

- активним впровадженням складних найменувань *великодержавницька, неоімперська, анти західна лінія (2, II, 271), сенсожиттєве середовище (2, I, 70), те, що відчували вісім піджачно-краваткових отців-інквізиторів (1, IV, 27) заходяться від єдинонеділимських чорносотенних промов (2, I, 927) та ін.;*

- використанням іншомовної, особливо термінологічної лексики *емансипація (2, I, 926), індокринація (1, IV, 120), ідеологема (2, I, 221), креатократія (1, III, 210) та ін.;*

- семантичною трансформацією слів, розширенням їх смислового обсягу

*намагаючись **витравити** з себе російську основу (1, III, 57), намагаючись **перемкнути** суспільну свідомість (2, II, 6) та ін.;*

- використанням влучних, афористичних, інтригуючих заголовків *Я вмру, а те, у що я вірю, залишиться і житиме без мене – напевно житиме! (М. Драй-Хмара) (1, III, 433), Мистецтву перемагати вчаться на поразках (Симон Болівар) (1, III, 387) та ін.*

- **За сферами:**

  - суспільно-політичною: *не час відстороненої боротьби в політику (2, I, 30), піднятися над вузько партійними інтересами (2, I, 24), політичні зомбі ще сподіваються, що основна електоральна урна України стоїть у палатах І. Грозного (1, III, 3) та ін.;*

  - культурно-історичною: *повинні розуміти, що українські гуманітарні поля дозрівають з різною динамікою (2, I, 9), найперше, що вражає в книжці - «присутність» української еліти (1, IV, 6), але історичний багаж наполягав, що все далеко не так просто (2, I, 4) та ін.;*

- лексико-тематичні групи, які містять наукову термінологію, зокрема:

- **«фізичну»** *проводимо «гнучку» лінію в «полі напруги» (2, I, 908), «градусу кипіння» блискучих зразків поетової публіцистики (1, III, 383)* та ін.;

- **«медичну»** *почалася епідемія «патріотичного сифілісу» (2, I, 868), неготовність слухати, чути – викликає новий параліч зусиль (2, I, 65), чи це було далекоглядне щеплення збоку, чи самоотруєння трупними випарами історії (2, I, 158) та ін.;*

- **«релігійну»** *збагнути витоки диявольської політики (2,I, 918), згорнувши схему в тритомну епопею «більшовицької змови» відкидає ідею про західне походження російського «бісівства» (2, II, 229) та ін.*

Концепт ІННОВАЦІЯ, залишаючись домінантом у мові публіцистики, дозволяє вивчити еволюцію інновацій, що виходить зі зміни культурно-історичної епохи, її цінностей, дозволяє структуровано усвідомити культурну парадигму епохи. Мовна інновація дає можливість простежити, як концепт творить картину дійсності, якими засобами мови інтерпретує її найважливіші параметри у лінгвістиці, створює інформативно-образну текстуальну цілісність, сприяє поглибленій характеристиці інноваційних явищ.

Подальша дослідницька робота можлива в аспектах чіткого розмежування позицій процесів інтелектуалізації або метафоричного чи індивідуального стилю як чинника інновації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Екстракт +200. У двох частинах / За заг. ред. Л. Івшиної. – Видання друге. –К.: ЗАТ “Українська пресгрупа”, 2010. Ч. третя – 1024 с., ч. четверта – 896 с.

2. Екстракт 150. У двох частинах / За заг. ред. Л. Івшиної. – Видання перше. –К.: ЗАТ “Українська пресгрупа”, 2009. Ч. перша – 1040 с., ч. друга – 576 с.

3. Колесов В.В. Язык и ментальность. – СПб: "Петербургское Востоковедение", 2006. – 626 с.

4. Краснобаєва-Чорна Ж. Сучасна концептологія: концепт життя в українській фраземіці: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – 201 с.

5. Кубрякова Е. С. и др. Краткий словарь когнитивных терминов. – М., 1996. – С. 90

6. Кузнецов В. Г. Герменевтика и гуманитарное познание / В. Г. Кузнецов. – М. : МГУ, 1991. – 191 с.

7. Левченко О. П. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурологічний аспект : Дис... д-ра наук: 10.02.01 - 2007. – 339 с.

8. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: Учебное пособие / В. А. Маслова. - Мн.: 2004, - 256 с.

9. Потебня А. А. Теоретическая поэтика. − М. : Высш. шк., 1990. – 300 с.

10. Потебня О. Естетика і поетика слова: збірник / Упоряд., вступ. ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної; Пер. А. Колодної. – К.: Мистецтво, 1985. – 302 с.

11. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.

12. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч. / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.

13. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Юрий Сергеевич Степанов. – [3-е изд., исправ. и доп.]. – М.: Академический проект, 2004. – 992 с.

Я. ЛЕЩИШИНА

ЯЗЫКОВАЯ ПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА "ИННОВАЦИЯ" (НА МАТЕРИАЛЕ ИЗДАНИЙ ГАЗЕТЫ "ДЕНЬ", "ЕКСТРАКТ 150" И "ЕКСТРАКТ +200"

В статье на основе системного анализа инновационных процессов языка на материале циклов украинской газеты «День» «Екстракт 150» и «Екстракт +200» рассматривается структурно-семантическое содержание концепта «инновация». Исследовано, какими речевыми средствами определяется концепт «инновация»,

который разграничен в ассоциативном поле производящие (на лексическом и синтагматическом уровнях), производные (концепты «Украина», «Интеллект», «Общество») категории и в поле близких к инновации критерий (категория интеллектуализации языка).

Ключевые слова: концепт; концептуализация; концептосфера; интеллектуализация; инновация; языковая картина.

Y. LESHCHISHINA

LANGUAGE PRESENTATION OF CONCEPT "INNOVATION" (ON MATERIAL OF PERIODICALS "DEN", "EKSTRACT 150" AND "EKSTRACT +200")

In this paper, based on systematic analysis of innovation processes of language on material of cycles of Ukrainian newspaper " Den' " " Extract 150 " and " Extract +200 ", structural semantic content of the concept of "innovation" is scrutinized . It is investigatedby which means of speech is defined the concept of " innovation" , which is delimited in the associative field producing (at the lexical and syntagmatic levels) , derivative (concepts "Ukraine", "Intelligence" , "Society") categories and in the field which is close to the criterion of innovation (category of intellectualization of language).

Key words: concept ; conceptualization ; conceptosphere ; intellectualization and Innovation ; language picture .

УДК 378.091.26:81'243 – 057.87

Людмила ПОПЛАВСЬКА

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЕСТУВАННЯ ЗНАНЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті проаналізовано особливості використання тестових завдань під час вивчення іноземної мови. Зазначено, що впровадження кредитно-модульної системи навчання та сучасних форм контролю знань студентів вимагає переосмислення структури підручників для вищих навчальних закладів України

Ключові слова: тест, тестування, тестований, англійська юридична мова, модульний контроль.